



ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВОСУДДЯ

В И С Н О В О К

щодо проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прав чоловіків, які виховують дітей без матерів (одиноких батьків), нарівні з правами одиноких матерів (реєстр. № 8204 від 27 березня 2018 року)

Комітет з питань правової політики та правосуддя на засіданні 17 січня 2019 року (протокол № 76) розглянув на відповідність Конституції України проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прав чоловіків, які виховують дітей без матерів (одиноких батьків), нарівні з правами одиноких матерів (реєстр. № 8204 від 27 березня 2018 року), поданий народним депутатом України Яценком А.В. (далі – Законопроект).

Згідно з пояснювальною запискою Законопроект розроблено з метою забезпечення законодавчого врегулювання соціально-правового статусу одиноких батьків, наділивши їх рівними правами поряд з одинокими матерями.

Для досягнення мети автором пропонується внести зміни до Кодексу законів про працю України щодо забезпечення поширення гарантій, передбачених цим Кодексом для одиноких матерів, на одиноких батьків. Також Законопроектом передбачається доповнити статті 18-1 – 18-4 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» приписами стосовно права одиноких батьків на допомогу на дітей.

Вирішуючи питання про відповідність Законопроекту положенням Конституції України, Комітет виходить з такого.

За Основним Законом України (стаття 1, частина друга статті 3) Україна є демократичною, правовою державою, права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; держава відповідає перед людиною за свою діяльність; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Конституція України має найвищу юридичну силу, закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і

повинні відповідати їй; чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України (частина друга статті 8, частина перша статті 9 Основного Закону України).

Конституцією України (частини перша, друга статті 24) проголошено, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом, не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Конституційний Суд України у своєму Рішенні № 9-рп/2012 від 12 квітня 2012 року зауважив, що гарантована Конституцією України рівність усіх людей в їх правах і свободах означає необхідність забезпечення їм рівних правових можливостей для реалізації однакових за змістом та обсягом прав і свобод.

До того ж, відповідно до правової позиції Конституційного Суду України, забезпечення прав і свобод потребує, зокрема, законодавчого закріплення механізмів (процедур), які створюють реальні можливості для здійснення кожним громадянином прав і свобод (абзац четвертий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 24 грудня 2004 року № 22-рп/2004).

Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (стаття 3) визначено, що державна політика щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків спрямована, зокрема, на недопущення дискримінації за ознакою статі; забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків; підтримку сім'ї, формування відповідального материнства і батьківства. До того ж Законом встановлено, що жінкам і чоловікам забезпечуються рівні права та можливості у працевлаштуванні (частина перша статті 17).

Водночас, у Національній стратегії у сфері прав людини, затвердженій Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015, зазначено, що незважаючи на досягнутий прогрес, в Україні зберігається проблема нерівності прав та можливостей жінок і чоловіків, що зумовлює необхідність продовження активної та комплексної роботи щодо розв'язання проблем гендерної дискримінації та забезпечення реальної гендерної рівності.

Необхідність встановлення дійсної рівності ставлення і можливостей для чоловіків і жінок є не тільки конституційними принципами національної правової системи України, а й фундаментальними цінностями світового співтовариства, на чому наголошено у міжнародних правових актах з питань захисту прав і свобод людини і громадянина. Так, згідно з Міжнародним пактом про економічні, соціальні і культурні права (стаття 3, частина перша статті 11) держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити рівне для чоловіків і жінок право користування всіма економічними, соціальними і культурними правами, передбаченими в цьому

Пакті. Держави-учасниці вживуть належних заходів щодо забезпечення здійснення права кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг і житло, і на неухильне поліпшення умов життя.

Згідно з Конвенцією Міжнародної організації праці про рівне ставлення й рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: трудящі із сімейними обов'язками № 156 (стаття 4) для встановлення дійсної рівності ставлення і можливостей для трудящих чоловіків і жінок вживаються всі заходи, що відповідають національним умовам і можливостям, для того щоб: трудящі із сімейними обов'язками могли здійснювати своє право на вільний вибір роботи; а також брались до уваги їхні потреби щодо умов зайнятості й соціального забезпечення.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (стаття 14) передбачає, що користування правами та свободами, визнаними в ній, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою - статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою.

Європейський суд з прав людини (далі – Суд) виходить з того, що будь-яка відмінність у ставленні до особи є дискримінацією з огляду на статтю 14 Конвенції. Така відмінність дозволена, якщо вона «не заперечується і має розумне виправдання», «має законну мету», або якщо є «розумне співвідношення між використаними засобами і метою, яку вони прагнули досягти» (пункти 40-41 рішення від 16 вересня 1996 року у справі «Гайгузус проти Австрії» (*Gaugusuz v. Austria*)).

У рішенні Суду по справі «Петровіч проти Австрії» (*Petrovic v. Austria*) від 28 лютого 1998 року зазначено, що не дивлячись на відмінності, що можуть існувати між матір'ю та батьком щодо їхніх відносин з дитиною, Суд визнав, що обоє батьків у цей період піклування про дитину перебувають у «подібній ситуації» (пункт 36).

Розглядаючи справу «Вілліс проти Сполученого Королівства» (*Willis v. the United Kingdom*), Суд визнав, що різниця в підходах у наданні права чоловікам та жінкам на одержання соціальної допомоги вдовам та овдовілим матерям не мала будь-якого об'єктивного й розумного обґрунтування, а отже, було допущено порушення статті 14 Конвенції, взятої у поєднанні зі статтею 1 Протоколу № 1 (рішення від 11 червня 2002 року).

Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (стаття 8) визначено, що Верховна Рада України у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків визначає основні засади гендерної політики держави та застосовує у законодавчій діяльності принцип забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

Крім того, Основним Законом України (пункт 1 частини першої статті 92) встановлено, що права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод визначаються виключно законом. Прийняття законів Конституція

України відносить до повноважень Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади в Україні (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85).

Враховуючи викладене, Комітет дійшов висновку, що проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прав чоловіків, які виховують дітей без матерів (одиноких батьків), нарівні з правами одиноких матерів (реєстр. № 8204 від 27 березня 2018 року), поданий народним депутатом України Яценком А.В., не суперечить положенням Конституції України.

Голова Комітету



Р.П. КНЯЗЕВИЧ